

ՆՈՐԻՆ Ս. ՕԾՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆՐ Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՄԵՋ ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ԴԱԳԱՂԻՆ ԱՌՋԵԻ

“ՎԱՍՆ՝ ԲՈ ՄԵՌԱՆԻՄԺ ՀԱՆԱՊԱՋ,,

Այս խօսքն առնուած է Պօղոս առաքեալի առ Հռոմայեցիս գրած քրթի Ը. Գլխից, որ նորա գրածների մէջ ամենալա հասածներէց մէկն է, կրօնական խորք ապրումներով եւ խորհուրդներով լեցուն, նուիրած դէպի Քրիստոս, դէպի նշմարիս հաւաս եւ իրական հոգեւոր կեանք: Մարդկային ապրումներէ՝ էութիւնը, խորհուրդը մահն է, իսկ հոգւո խորհուրդը, էութիւնը կեանք է խաղաղութիւն:

Այս միտքը սովորական հասկացողութեամբ հակասական է: Առօրեայ կեանքի մէջ տեսնում ենք, որ մահը կեանքի վախճանն է, ուրեմն եւ ինչպէ՞մ կարող է նա անմահութիւն բերել. այդ բնական չէ եւ ոչ տրամաբանական ըստ երեւոյթին: Բայց մենք երեսնեաներս եւ ամենայն բարեպաշտ մարդիկ, հաւատում ենք այդ հրաշքին. աւետարանական ամբողջ փարոքութեան էութիւնն է այդ, անձի կորստեամբ կամ զոհաբերութեամբ կեանք ստանալ. «Որ կորուսցէ զանձն իւր, զսցէ զնա»: Շատ առիթներով կրկնում է Տէրը այս միտքը եւ իւր օրհնեալ կեանքով կենդանի ապացոյցը տալիս իւր հաւատացեալներին. անձնութեան, զոհողութեան եւ ծառայութեան գաղափարն է այդ յօգոս Երջապատի եւ հաւատարկութեան: Այս է ուղին բարձրանալու դէպի անմահութիւն: Առաքեալի խօսքը՝ «Վասն քո մեղանքիմ հանապազ», այս մտքով է. ետականի, անձնականի նուիրումը բարիի, յաւիտեականի իրականացման եւ յաղթութեան, որ Աստուծոյ քաղաւորութիւնն է:

Մարդկային հոգին մեծ է եւ բազմակողմանի, ինքնընդհանրանալի մի մեծ տիրութիւն. ըստ այնմ էլ նորա գործունէութեան Երջաններն ու ասպարէզներն էլ բազմաշէտակ: Մէկը բանաստեղծ է, միւսը վիպասան, երրորդը նկարիչ, չորրորդը հասարակապետ, երաժիշտ, բարեգործ..., եւ եթէ ամենքն էլ իրենց տաղանդն ու շնորհը, իրենց երկրաւոր կեանքի «սնտուրիւնը» գործադրում են, տեսնում, աշխատում բարձրացնելու իրենց հոգիների հետ եւ մարդկանց հոգիները դէպի վստեմ ու ազնիւր, դէպի երկնայինը, տարբեր ուղիներով, մեղաւորում են Աստուծոյ համար:

Բայց կայ մի ծառայութիւն, կեանքի կոչում, որ մեզ վերայ արտադր

կարգի պարտաւորութիւն եւ պատասխանատւութիւն է դնում, այդ եկեղեցական կոչումն է, որ նշանակում է նուիրուիլ մարդկանց հոգիների բարձրացման եւ բարոյական կատարելութեան գործին, կրօնական բառով՝ հոգիների փրկութեան գործին: Ձեր ուշադրութիւնը կը կամենամք հրաւիրել պատմական այն մեծ երեւոյթի վերայ, թէ ինչո՞ւ կրօնի հիմնադիրները միայն յարգանքի եւ գնահատութեան առարկաներ չեն, ինչպէս անցեալի մէջ երեւան եկած մեծ մարդիկ, այլ պատշաճա՞ն եւ երկրպագութեան: Այդ ապացոյցն է եւ կրօնի մեծ, արժանոյ կարգի նշանակութեան, իսկ հոգեկան ուրիշ մեծ ստեղծագործութիւնները: Ըստ այսմ էլ ծանր է, դժուարին հոգեւորականի պաշտօնը, բոլորանուէր ծառայութեան վերեւ մասնանշուած սուրբ նպատակի համար: Սովորաբար հերոսական եմք համարում պատերազմի դաշտում հայրենիքի ազատութեան համար մեռնողների կեանքը, բայց ոչ պաշտօն հերոսական է «հանապազ մեռնողների» կեանքը, որոնք իրենց կենդանութեան ամբողջ իւրը նուիրում են հրազի լուսոյ շարահերութեան համար մինչեւ վերջնական մարումը իրենց երկրաւոր կեանքի: Ի հարկէ այս մեծ գաղափարական հասկացողութիւնն է եկեղեցականի կոչման համար:

Բ.

Հանգուցեալ Տ. Կիրէղ Պատրիարքը, մարդկային կարողութեան սահմանների մէջ, անցել է այս նանապարհը ծառայութեան. իբրեւ ուսուցիչ՝ Կալկաթայի Մարդասիրական ձեմարանում եւ այստեղ ժառանգաւորաց եւ Թարգմանչաց դպրոցների մէջ, իբրեւ անդամ այս դարաւոր Միաբանութեան վարել է կարեւոր պաշտօններ, որպիսիք Մասենադարանապետութիւնն էր եւ Լուսաբարապետութիւնը, այս Աթոռի գիտական աշխատանքների կատարման եւ եկեղեցական ընդարձակ պաշտաման կարգաւորութեան համար պատշաճա՞ն պաշտօններ:

Նորա պատրիարքութեան երջանն սկսուեցաւ ամենադժուարին պայմանների մէջ. Սրբազան Մեսրոպ Նշանեանի պատրիարքութիւնը ցնցուած ներքին անհամաձայնութիւնների եւ Միաբանութեան մի մասի պախարակելի ընթացով, ժամանակ էր հարկաւոր այդ շփոթութիւններից յետոյ՝ խաղաղ եւ ներդաշնակ, հոգեւոր, շինարար կեանք ստեղծել վանքի պարիսպների մէջ, բայց վրայ հասան պաղտիւններն ու ներքին կռիւները, երբ մեր պատրիարքաւորաց դարձաւ մեզման ասպարէզը կողմերը բաժանող կռուողների համար: Պէտք չունինք ձեզ նկարագրելու Միաբանութեան եւ վանքի պարիսպների մէջ ապաստանած հազարաւորների վիճակը առանց սննդի եւ կեանքի համար անհրաժեշտ միջոցների:

Ձեր ինչէր այս Միաբանութիւնը եւ նորան գլխաւորող պատրիարքը, բոլորը զոհ կ'երթային սովին եւ պատերազմին զուգընթաց արհաւիրներին, համանարակ հիւանդութիւններին եւ դէպի մահ ճանող հոգեկան յուզումներին եւ ցնցումներին, առանց պաշտպանութեան եւ հոգացողութեան: Այն

հազարաւոր կամայի եւ կայսառ երեխաներ, որ լցուած են վանքի բակերը, այն հազարաւոր բարեպաշտներ, որ մասնակից են այս յուզարկւորութեան, եւ լցուած այժմ տաճարը, եւ սրահները, զոն գնային զուգէ մահուան անողոք մահգաղին: Հանգուցեալի շնորհիւ էր, որ հախազգուժութեամբ հոգացուած էին սննդեան եւ հիւանդութիւնների առաջին առնելու որոշ միջոցներ, Միտրանութեան աշխատութեամբ էր տեղաւորած ժողովուրդը վանքի շէնքերի եւ պարիսպների մէջ, կարգաւորած նրանց մահութեան եւ առողջապահական խնդիրները: Դժուար է երեւակայութեամբ պատկերացնել այն հոգսը պատրաստութեան գիտակցութեան տակ, որ ապրեց հանգուցեալը իւր կեանքի այս վերջին օրջանում: Վանքի հաստութաբեր կարեւոր կալուածները վնասուած կամ փչացած, ուրեմն եւ փոքրացած նորա եկամուտները, անունը, բժշկական օգնութիւն հայրայրել անգործ եւ անօգնական ժողովրդի համար, գերագոյն մեծնիլն էր վասն Աստուծոյ եւ նորա ժողովրդի համար: Այսպիսի հոգսերով ամիսներով անհանգիստ, օգնութեան կոչերով դիմեց Սփիւռքի հայութեան եւ մեղմացրեց տհաճ իր կարիքը այս ժողովրդի կեանքի փրկութեան համար: Մահուան տագնապի մէջ անգամ նորա հոգին զբաղուած էր այդ հոգսերով, ինչպէս երբեմն արտայայտուի էր կցկտուր խօսքերի մէջ:

Նորա կցկտուր խօսքերը վանքի եւ ժողովրդի մասին բոլոր կենդանի կոչ դառնայ մեր ժողովրդի եւ նորա հաստատութիւնների ականջին, շարունակելու իրենց եղբայրական օգնութիւնը իրենց աղէտեալ եղբայրներին: Եթէ Պաղեստինի եւ Երուսաղէմի հայութեան մի մասը որ եւ է կերպով պատկաւարուել է դրացի երկիրների մէջ, դեռ եւս հազարաւորներ ապրում են վանքի պարիսպների մէջ, որոնց շատերը անգործ եւ անկարող վաստակելու իրենց հացը, ուրեմն եւ կարօտ օգնութեան: Պէտք է պահպանել այդ փրկուած բեկորները մինչեւ բնականոն կեանք ստեղծուի եւ ամէն մարդ իւր տունն ու տեղը գտնէ:

Բայց հանգուցեալի մահադուքիւնը միայն ժողովրդի կեանքի փրկութիւնը չէր, այլ եւ մեր հայրերից ժառանգութիւն մնացած հազարաւոր ձեռագիրների, մատենադարանի, սրբութիւնների եւ գեղարուեստական մնացորդների փրկութիւնը: Ճշմարիտ է, կուտող կողմերն էլ այդ կողմից ուշադիր են եղել չվնասել եւ խնայել մեր մշակութային հաստատութիւնները, տաճարը, բայց ամխուսափելի էին վնասները հակառակ կուտողների ուշադրութեան: Գոն լինենք, որ մեր վնասները առաւելապէս նւթական են, քան մշակութային:

4.

Սիրելի՛ք, Երուսաղէմը մէկն է այն հաստատուն սիւներից, որոնց վերայ կանգնած է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ամբողջութիւնը, իւր երկնամերձ գմբէթով, որ պէտք է մեր ամենամեծ գուրգուրանքի առարկան մնայ: Երուսաղէմը մեր Եկեղեցւոյ միջազգային ֆրստնէութեան կեդրոնն է. մեր

հայրերի, թագաւորների եւ հոգեւորականների ջանքերով, հաւասար իրաւունք ունինք, իրիւսոնէական հիմն՝ Օրթոտօս եւ կաթոլիկ եկեղեցիների հետ։ Այստեղ է գտնուած հայ ձեռագիրների երկրորդ մեծ ժողովածուն, մօտ 4000 պատմական, գեղարուեստական, մատենագրական, վարդապետական եւ փիլիսոփայական բովանդակութեամբ։ Այս Աթոռը հաւաքել է եւ պահպանել այդ գանձը, որ կենդանի կապն է ներկայի եւ անցեալի մէջ։ Երուսաղէմի մեր վանքը մի իրական թանգարան է մեր հոգւոյ ստեղծագործութեան, գրեթէ բոլոր նիւղերի համար։

Նորա Միաբանութիւնը օգտագործել է ըստ հնարաւորութեան այդ գանձերը կամ հնարաւորութիւն տուել ուրիշներին օգտագործելու, արժէքաւոր հրատարակութիւններ կատարելով Զեռագիրներից եւ ուսումնասիրութիւններ միաբանների կողմից։ «ՍԻՈՆ» պարբերական ամսօրեան իւր պատուաւոր տեղն է բռնում մեր եկեղեցական մամուլի մէջ։ Տ. Եղիշէ, Թորգոմ եւ Նեանեան Մետոյ պատրիարքների Եղեղ եղել է հոգեւոր եւ մտաւոր վերազարթնումի մի նոր Եղան։ Կը մաղթենք, որ Աստուած հանգուցեալի փոխարէն նոր արքունակալ շնորհէ այս Առաքելական Հաստատութեան եւ ոյժ աւելորդութիւն նորա Միաբանութեան, որ ոչ միայն շարունակէ պահպանել յայտն ժաբար Ս. Տեղեաց մէջ ունեցած իրաւունքները եւ մշակութային գանձերը, այլ եւ նոր մշակներ հասցնէ Հայաստանեայց եկեղեցու անդամներին համար։

Մեր ներկայութիւնն այստեղ ապացոյցն է Կիլիկիոյ Աթոռի եւ նորա Միաբանութեան եղբայրական սիրոյ։ Ուրախ ենք աւելացնելու նաեւ որ անկախ դորանից՝ Ն. Սրբութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն էլ յանձնարարել է հեռագրով, իւր ներկայացուցիչը լինել եւ իւր վստակութեան հետ եւ օրհնութիւնները բերել Միաբանութեան այս տնային առթիւ։

Բայց այս օրերում ամբողջ հայ ժողովրդի հոգու աչքերը յառած են դէպի Երուսաղէմ, դէպի նորա Միաբանութիւնը. «Եւ եթէ վստահայ ինչ մի անդամն, վստահան ամենայն անդամն ընդ նմա. եւ եթէ վառաւորի մի անդամն, խնդան ամենայն անդամն ընդ նմա»։

Յանուն Աստուծոյ մենք մի ենք Հայաստանեայց եկեղեցու ամբողջութեամբ եւ Հայրապետութեամբ։ Աստուած մեզ հետ լինի մեր տկարութեան մէջ։

